

<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i09.072>

O‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIKA FAOLIYATINI TADQIQ QILISHNING PSIXODIGNOSTIK XUSUSIYATLARI

Baxramova Abira Abdullayevna

Sharof Rashidov nomidagi

Samarqand davlat universiteti

Amaliy psixologiya kafedrası katta o‘qituvchisi

ORCID- 0009-0006-5031-8721

abira.bakhramova@gmail.com

Annotasiya. Ushbu maqolada o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatini psixodiagnostik tadqiq qilishning psixologik xususiyatlari yoritilgan. Pedagogning kasbiy va shaxsiy sifatleri, o‘zini-o‘zi anglashi, o‘ziga munosabati, kommunikativ qobiliyatlari hamda faoliyat samaradorligini baholash masalalari tahlil qilingan. Samarqand va Qarshi shaharlaridagi o‘qituvchilar ishtirokida “O‘qituvchining ish faoliyati diagnostikasi” metodikasi asosida olingan natijalar qiyosiy o‘rganilib, o‘zining “Men”idan qoniqish, atrofdagilardan kutilayotgan munosabat, o‘ziga-o‘zi rahbarlik qilish va o‘zini tushunish ko‘rsatkichlaridagi ahamiyatli tafovutlar tahlil etilgan. Olingan natijalar pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda o‘qituvchining o‘ziga bo‘lgan ijobiy munosabati, o‘zini boshqarishi va o‘zini anglashi muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: pedagogik faoliyat, psixodiagnostika, o‘qituvchi shaxsi, o‘zini-o‘zi anglash, o‘zini-o‘zi hurmat qilish, o‘z-o‘ziga ishonch, o‘zini-o‘zi qabul qilish, o‘ziga-o‘zi rahbarlik qilish, kasbiy faoliyat, psixologik xususiyatlar.

Аннотация. В статье рассматриваются психологические особенности психодиагностического исследования педагогической деятельности учителей. Анализируются профессиональные и личностные качества педагога, самосознание, отношение к себе, коммуникативные способности и оценка эффективности деятельности. На основе методики «Диагностика трудовой деятельности учителя» проведён сравнительный анализ результатов исследования учителей Самарканда и Карши. Рассмотрены значимые различия по показателям удовлетворённости собственным «Я», ожидаемого отношения окружающих, саморуководства и самопонимания. Полученные результаты подчёркивают значение положительного отношения к себе, саморегуляции и самосознания для повышения эффективности педагогической деятельности.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, психодиагностика, личность учителя, самосознание, самоуважение, уверенность в себе, самопринятие, саморуководство, профессиональная деятельность, психологические особенности.

Abstract. This article examines the psychological features of psychodiagnostic research into teachers’ pedagogical activity. It analyzes teachers’ professional and personal qualities, self-awareness, self-attitude, communication skills, and the assessment of professional effectiveness. Using the Teacher Work Activity Diagnostics method, the study compares findings from teachers in Samarkand and Karshi. Significant differences in satisfaction with one’s self, expected attitudes from others, self-direction, and self-understanding are examined. The findings highlight the importance of positive self-attitude, self-regulation, and self-awareness in improving the effectiveness of pedagogical activity.

Keywords: pedagogical activity, psychodiagnostics, teacher personality, self-awareness, self-respect, self-confidence, self-acceptance, self-direction, professional activity, psychological characteristics.

O‘qituvchining pedagogik faoliyatini tadqiq qilishning psixodiagnostik xususiyatlari haqida fikr yuritganda uning kasbiy faoliyati, o‘qituvchining shaxsiy psixologik xususiyatlari, uning pedagogik qobiliyati va ta’lim-tarbiyaning samaradorligini psixologik metodlari orqali o‘rganish jarayoni nazarda tutiladi. O‘qituvchining pedagogik faoliyatini tadqiq qilishning asosiy psixodiagnostik xususiyatlariga o‘qituvchining kasbiy jihatdan muhim bo‘lgan sifatlarini aniqlash, o‘qituvchining pedagogik faoliyati samaradorligini baholash, pedagogning shaxsiy xususiyatlarini o‘rganish, o‘qituvchining kommunikativ qobiliyatlarini baholash, pedagogning kasbiy deformasiya va emosional holatini aniqlash kabi jihatlarni kiritish mumkin.

Demak, aytishimiz mumkinki, o‘qituvchining pedagogik faoliyatini psixodiagnostik tadqiq qilish pedagogning shaxsiy va kasbiy xususiyatlarini batafsil o‘rganish imkonini beradi. Bu esa ta’lim sifatini yaxshilashda, o‘qituvchining kasbiy rivojlanishida va uning psixologik holatini samarali bo‘lishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Biz yuqoridagi fikr-mulohazalardan kelib chiqqan holda tadqiqotimizda belgilangan vazifani amalga oshirish uchun o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatini o‘rganishga harakat qildik. Buning uchun biz “O‘qituvchining ish faoliyati diagnostikasi” metodikasidan foydalandik, uning tadqiqot natijalari quyidagi 1-jadval keltirilgan.

1-jadval

“O‘qituvchilarning pedagogik ish faoliyati psixodiagnostikasi” metodikasining tadqiqot natijalari

Shkala	Hudud	n	O‘rtacha qiymat	Standart og‘ish	t	p
O‘zining “Men”idan rozi yoki norozi bo‘lish. Integral hissi	Samarqand	60	16,6508	3,21869	-2,113	,037*
	Qashqadaryo	36	18,2903	4,11658		
O‘zini-o‘zi hurmat qilish	Samarqand	60	9,2500	2,00000	-1,164	,248
	Qashqadaryo	36	9,9355	3,74998		
O‘zini-o‘zi yoqtirish	Samarqand	60	8,0469	1,76770	-,235	,815
	Qashqadaryo	36	8,1613	2,96757		
Atrofdagilardan	Samarqand	60	9,1250	2,53546	3,548	,001***

kutilayotgan munosabat	Qashqadaryo	36	7,2903	1,95267		
O‘z shaxsiyatiga qiziqish	Samarqand	60	6,0156	1,07633	-,794	,429
	Qashqadaryo	36	6,2581	1,89680		
O‘z-o‘ziga ishonch	Samarqand	60	6,5556	1,44555	,496	,621
	Qashqadaryo	36	6,3871	1,74504		
O‘zgalardan kutilayotgan munosabat	Samarqand	60	6,0635	2,00703	-1,180	,241
	Qashqadaryo	36	6,5806	1,97946		
O‘zini -o‘zi qabul qilish	Samarqand	60	6,2698	2,03364	-,826	,411
	Qashqadaryo	36	6,6129	1,56370		
O‘ziga-o‘zi rahbarlik qilish	Samarqand	60	5,5873	1,94799	-2,136	,035*
	Qashqadaryo	36	6,5667	2,29968		
O‘zini ayblash	Samarqand	60	6,3175	1,45719	-,717	,475
	Qashqadaryo	36	6,5806	2,04571		
O‘z-o‘ziga qiziqish	Samarqand	60	5,7619	1,90682	,282	,779
	Qashqadaryo	36	5,6452	1,85380		
O‘zini tushunish	Samarqand	60	4,6984	1,85468	-2,991	,004***
	Qashqadaryo	36	5,9677	2,08940		

Izoh: *-p≤0,05; *-p≤0,001**

1.O‘zining “Men”idan rozi yoki norozi bo‘lish. Integral hissi. Bu holat shaxsning o‘ziga bo‘lgan umumiy munosabatni bildiradi, ya’ni shaxsning xarakteri, xulq-atvori, uning hayotdagi o‘rni va o‘z imkoniyatlarini qay darajada baholashi bilan bog‘liq hissiy holati hisoblanadi.

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari o‘qituvchilarning o‘zining “Men”idan rozi yoki norozi bo‘lish. Integral hissi shkalasi ko‘rsatkichlari Samarqand shahri respondentlarida 16,6508, Qarshi shahri respodentlarida esa 18,2903 ballni tashkil qilmoqda ($t=-2,113$; $p\leq,037$). Ushbu ko‘rsatkichlar metodikaning mazkur shkalasi bo‘yicha o‘rtacha balliga mos kelmoqda. Mazkur natijalar asosida aytish mumkinki, o‘qituvchilar o‘z pedagogik faoliyatlari jarayonini tashkil qilishda o‘zlariga bo‘lgan ishonchni yuqori emasligi, ish faoliyatidan ichki qoniqishini o‘rtacha darajasi, o‘z “Men”i obrazini rivojlantirishi va o‘z qadrini yanada ko‘tarishi, o‘zi haqidagi fikri juda yuqori emasligidan dalolat beradi. Shuningdek, aytish lozimki, ushbu natijalar o‘qituvchilarning o‘zlariga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish lozimligini ko‘rsatadi.

2. O‘zini-o‘zi hurmat qilish. O‘zini-o‘zi hurmat qilish insonning o‘z shaxsini qadrlashi, o‘zini xislatlari, imkoniyatlari va o‘z qadrini anglashi, o‘ziga nisbatan ijobiy munosabatda bo‘lishi hisoblanadi.

O‘zini-o‘zi hurmat qilish shkalasi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqot natijalari respodentlarda o‘rtacha ballni ko‘rsatmoqda (Samarqand shahri respodentlarida 9,2500; Qarshi shahri respodentlarida esa 9,9355 ball). Bu ham metodikaning natijalar tahlili ko‘rsatkichlariga mos kelmoqda. Qo‘lga kiritilgan tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, o‘qituvchilarning o‘zini-o‘zi hurmat qilish hissi yuqori darajada shakllangan bo‘lmasada, lekin ularda ba’zi holatlarda o‘ziga ishonmaslik, o‘zini-o‘zi tushunmaslik, faoliyati jarayonida izchillikdan cheklanib qolish, o‘zining shaxsiy imkoniyatlariga shubha bilan qarash holatlari ham uchrab

turadi. Mazkur o‘zini-o‘zi hurmat qilishning o‘rtacha darajasi o‘qituvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchni, mustaqil qaror qabul qilish, tanqidni to‘g‘ri qabul qilish, boshqalarni fikrini tahlil qilish va to‘g‘ri xulosa chiqarishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin ekanligini tadqiqot natijalari ko‘rsatib turibdi.

3.O‘zini-o‘zi yoqtirish shkalasi. O‘zini-o‘zi yoqtirish shkalasi insonning o‘ziga nisbatan ijobiy hissiy munosabatda, o‘z shaxsini qabul qilishda, o‘zidan mumnun bo‘lishida namoyon bo‘ladi.

O‘qituvchilarning o‘zini-o‘zi yoqtirish shkalasi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqot natijalari Samarqand shahri respondentlarida 8,0469 ballni, Qarshi shahri respondentlarida 8,1613 ballni ko‘rsatmoqda, ushbu ko‘rsatkichlar metodikaning o‘rtacha balini tashkil qiladi. Ushbu tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, o‘qituvchilarning o‘zini-o‘zi yoqtirish hissi o‘rtacha darajani ko‘rsatmoqda, bu esa har ikkala shahar o‘qituvchilarining o‘zlarini qo‘llab-quvvatlashi, o‘zlarini ijobiy baholashlari, o‘zlariga ishonchi borligidan dalolat beradi. Shuningdek, ular o‘zlarini ayblarini, nohaqliklarini ham tan olishga tayyor ekanliklarini ham bildiradi. Ular zarur holatda o‘zlarini ayblashga ham tayyor ekanliklarini ko‘rishimiz mumkin.

4. Atrofdagilardan kutilayotgan munosabat. Ushbu shkala shaxsning boshqalar unga qanday munosabatda bo‘lishini, ya‘ni o‘zini atrofidagilar tomonidan qanday qabul qilinishi borasidagi tasavvurini ifoda etuvchi holat hisoblanadi va unda shaxsning ijtimoiy “Men”i va o‘zini-o‘zi anglash hissi bilan bog‘liq bo‘ladi.

Atrofdagilardan kutilayotgan munosabat shkalasi bo‘yicha olingan tadqiqot natijalari Samarqand shahri o‘qituvchilarida 9,1250 ballni, Qarshi shahri o‘qituvchilarida 7,2903 ballni tashkil qilmoqda, bu natijalar metodika tahlili bo‘yicha o‘rtacha ballga to‘g‘ri keladi ($t=3,548$; $r\leq,001$). Qo‘lga kiritilgan ushbu tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, o‘qituvchilar pedagogik faoliyat jarayonida hamkasblari va o‘z atrofida odamlar orasida salbiy munosabatda bo‘ladigan odamlar borligini bilsalar ham ularning barchasini unga nisbatan ijobiy munosabatda bo‘ladilar deb o‘ylashar ekan, bu holat o‘qituvchilarda hamkasblari va boshqalarning munosabatlariga munosib bo‘lishga, ijtimoiy axloq normalariga rioya qilishga harakat qilishlarini keltirib chiqarar ekan.

5. O‘z shaxsiyatiga qiziqish. Ushbu shkala shaxsning o‘z ichki dunyosini, his-tuyg‘ularini, fikrlashi, xulq-atvori va xususiyatlarini tushunishga bo‘lgan qiziqishini bildiradi. O‘z shaxsiyatiga qiziqishning belgilari sifatida o‘zini tahlil qilishga harakat qilish, o‘z imkoniyatlarini baholash, his-tuyg‘ularini tushunishga intilish, o‘z hatolaridan kerakli xulosa chiqarish va o‘zini rivojlantirishga harakat qilish xususiyatlarini ko‘rsatib o‘tish mumkin.

Tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, o‘qituvchilarning o‘z shaxsiyatiga qiziqish shkalasi ko‘rsatkichlari o‘rtacha darajada ekanligi namoyon bo‘lmoqda (Samarqand shahri respondentlari 6,0156 ball, Qarshi shahri respondentlari 6,2581 ball). Bu natijalar ham metodika tahlili bo‘yicha o‘rtacha darajaga to‘g‘ri kelmoqda. Ushbu natijalar shundan dalolat beradiki, o‘qituvchilarning o‘z shaxsiyatiga qiziqishi o‘rtacha darajada namoyon bo‘lmoqda. O‘qituvchilar o‘zlari bilan, o‘z ichki dunyosi bilan teng munosabatda bo‘la oladilar, o‘zlari boshqalar uchun qiziqarli odam ekanliklarini e‘tirof etmas, ular atrofdagi odamlar uchun qiziqarli odam ekanliklariga doim ham ishonmas ekanlar, balki bu holat ularni o‘z imkoniyatini baholash, his-tuyg‘ularini tushunish, o‘z xatolaridan to‘g‘ri hulosa chiqarish kabi

xususiyatlari bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin, balki ular o‘zlarini shaxsiy sifatlarini qay darajada rivojlanganligi bilan bog‘liqligini va shuning uchun atrofdagi odamlar uchun ularning “Men” i qiziqarli ekanligiga shubhalanishlari bilan bog‘liq bo‘lishi mumkinligidan dalolat beradi.

6.O‘z-o‘ziga ishonch. O‘z-o‘ziga ishonch shkalasi insonning o‘z kuch, qobiliyati, bilimi va imkoniyatlariga ishonishi, o‘z oldiga qo‘ygan maqsadiga erisha olishiga bo‘lgan ichki ishonchini ifoda etadi. Ushbu shkala shaxsning o‘zini-o‘zi baholashi motivasiyasi va irodaviy sifatleri bilan bog‘liq holda namoyon bo‘ladi.

O‘z-o‘ziga ishonch shkalasi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqot natijalari ham o‘qituvchilarda o‘rtacha darajada namoyon bo‘lmoqda. (Samarqand shahri respodentlari -6,5556 ball, Qarshi shahri respodentlari -6,3871 ball). Ushbu ko‘rsatkichlar tadqiqotda qo‘llanilgan metodikaning natijalar tahliliga mos kelganligini ta’kidlash lozim. Tadqiqot natijalari asosida aytish joizki, o‘qituvchilar pedagogik faoliyat jarayonida yuzaga kelgan vaziyatlarda o‘zlarini yo‘qotib qo‘ymaydilar, ruhan tushkunlikka tushmaydilar, lekin ular shunday vaziyatlarda doim ham mustaqil qaror qabul qilishda, xulosa chiqarishda, tanqidni to‘g‘ri qabul qilishda, o‘z fikrini va o‘z pozisiyasini himoya qilishda o‘ziga bo‘lgan ishonchiga biroz shubhalanish, vaziyatlarni baholash, mustaqil fikrlash va qaror chiqarishda ikkilanish hissi namoyon bo‘lishini ko‘rishimiz mumkin, bu holat o‘qituvchilar bilan o‘tkazilgan suhbat jarayonida ham tasdiqlandi.

7. O‘zgalardan kutilayotgan munosabat. Metodikaning ushbu shkalasi insonni boshqalarning uni shaxsiga nisbatan munosabati borasidagi ichki tasavvurini bildiradi. Bu holat, ya’ni o‘zgalardan kutilayotgan munosabat shaxsning ijtimoiy kutilmasi va uning “Men” obrazi bilan bog‘liq hisoblanadi.

O‘qituvchilarning o‘zgalardan kutilayotgan munosabat shkalasi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqot natijalari Samarqand shahri respondentlarida 6,0635 ballni, Qarshi shahri respondentlarida 6,5806 ballni tashkil qilmoqda, ularning natijalari o‘rtasida ahamiyatli tafovut aniqlanmadi va bu natijalar metodika tahlili bo‘yicha ham o‘rtacha ko‘rsatkichga mos keladi. Ushbu tadqiqot natijalarini quyidagicha izohlash mumkin. O‘zgalardan kutilayotgan munosabatda o‘qituvchilar o‘z atrofida odamlarning o‘zlariga bo‘lgan munosabatlari, o‘zlari haqidagi fikrlarida va hatti-harakatlarini tanqidiy va real baholay oladilar, boshqalarning o‘zlariga nisbatan ko‘rsatadigan hurmatini, o‘zlariga bo‘lgan e’tiborni, ularning qay darajada qo‘llab-quvvatlashlarini va o‘zlarining ichki his-tuyg‘ularini boshqalar qanchalik tushuna olishlarini aniq his qila olishlaridan dalolat beradi. Bu esa o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatlarini ijobiy va samarali bo‘lishida, o‘qituvchilarning o‘z “Men”ini ijobiy jihatdan yo‘naltirib, pedagogik faoliyatini samarali tashkillashtirishida muhim ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin ekan.

8.O‘zini-o‘zi qabul qilish shkalasi. Ushbu shkala insonni o‘zining shaxsiy xususiyatlarini ijobiy va salbiy jihatlarini anglagan holda o‘zini qanday bo‘lsa, shunday qabul qilishini bildiradi. O‘zini-o‘zi qabul qilish holati shaxs o‘zining kuchli va zaif tomonlarini bilishida, o‘z kamchiliklarini tan olishida, o‘zini boshqalar bilan tenglashtirmasligida, o‘zini qadrini bilishida namoyon bo‘ladi.

O‘zini-o‘zi qabul qilish shkalasi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqot natijalari Samarqand shahri hamda Qarshi shahri o‘qituvchilarida yuqori darajani ko‘rsatmoqda (Samarqand shahri respondentlari 6,2698; Qarshi shahri respondentlarida 6,0129 ball). Mazkur tadqiqot natijalari o‘qituvchilarning o‘zini-o‘zi qabul qilish o‘lchovining yetarli darajada yuqori ekanligidan dalolat beradi. Bu daraja ularning o‘z imkoniyatlarini amalga oshirish uchun ehtiyoji, o‘z “Men”iga bo‘lgan ijobiy munosabatlarini yuqori ekanligi, o‘zlarining kuchli va zaif jihatlarini yaxshi bilishlari va o‘z kamchiliklarini tan olishi, o‘z ichki imkoniyatlarini to‘g‘ri baholashlari asosida muvaffaqiyatga erisha olishlaridan dalolat beradi. Shuningdek, o‘qituvchilar o‘zlariga bo‘lgan ishonch, ichki xotirjamlik, o‘zini qadr-qimmatini ko‘rsatish asosida o‘z oldilariga qo‘ygan maqsadlariga erishishda o‘z ichki ziddiyatlarini yenga olishlarini ta’kidlab o‘tish joiz. Bu holat ular bilan o‘tkazilgan suhbat jarayonida ham namoyon bo‘ladi.

9.O‘ziga-o‘zi rahbarlik qilish. Mazkur shkala shaxsning o‘z faoliyatini, xulq-atvorini, hissiyotlarini mustaqil boshqara olishini, o‘z oldiga aniq maqsadlar qo‘yishi va unga erishish uchun o‘zini yo‘naltira olishini bildiradi. O‘ziga-o‘zi rahbarlik qilishning asosiy xususiyatlari sifatida o‘zini anglash, o‘z oldiga maqsad qo‘ya olish, o‘zini boshqara olish, motivasiya va mas’uliyat kabi psixologik jihatlarni ko‘rsatish mumkin.

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari o‘ziga-o‘zi rahbarlik qilish shkalasining Samarqand shahri o‘qituvchilarida o‘rtacha ballni, Qarshi shahri respondentlarida esa yuqori darajani ko‘rsatmoqda (Samarqand shahri 5,5873; Qarshi shahri 6,5667; $t=-2,139$; $r\leq,035$). Ushbu tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, Samarqand shahri o‘qituvchilarida muvaffaqiyatga erishishda o‘z faoliyatlarini ma’lum bir izchillikni ta’minlovchi ichki mutanosiblikka, xulq-atvorini boshqarish va o‘zini nazorat qilishga, mas’uliyatni his qilishga alohida e’tibor berishlari muhim bo‘lsa, Qarshi shahri o‘qituvchilari o‘ziga-o‘zi rahbarlik qilishda ularning faoliyatidagi izchillik, o‘z imkoniyatlari va o‘ziga bo‘lgan ishonch, o‘zini tushunish va o‘zini nazorat qilish jihatlari muhim o‘rinni egallashi namoyon bo‘ldi. Demak, shaxsning o‘ziga-o‘zi rahbarlik qilishi uning kasbiy va shaxsiy faoliyatini samarali tashkil qilishda muhim omil hisoblanadi.

10.O‘zini ayblash. O‘zini ayblash shkalasi shaxsning xatolari, faoliyatidagi muvaffaqiyatsizligi yoki salbiy holatlar uchun mas’uliyatni o‘ziga olish va o‘zini tanqid qilishini bildiradi.

O‘zini ayblash shkalasining tadqiqot natijalari Samarqand va Qarshi shahri shahri respondentlarida o‘rtacha darajada namoyon bo‘lmoqda. (Samarqand shahri 6,3125 ball, Qarshi shahri 6,5806 ball). Bu natijalarni quyidagicha izohlash mumkin. O‘qituvchilar har doim ham o‘zlaridan o‘zlaridagi mavjud bo‘lgan xislatlaridan, o‘zlarini tashkil qilishda, ba’zan o‘zini baholashdan ko‘ngli to‘lmasligidan dalolat beradi. Ko‘pincha ular o‘zlarini baholashda ichki qarama-qarshilikni his qiladilar, shuningdek, ular o‘z ayblarini e’tirof etgan holda tashqi sabablar asosida o‘zlarini himoya qilishga harakat qilishlarini ta’kidlash lozim, bu holat tadqiqotda qo‘llangan metodika natijalari hamda ular bilan o‘tkazilgan suhbat va savol-javoblar natijalarida ham namoyon bo‘ldi.

11.O‘z-o‘ziga qiziqish. O‘z-o‘ziga qiziqish shaxsning o‘z ichki dunyosiga, his-tuyg‘ulari, ehtiyojlari, shaxs xususiyatlarini bilishga bo‘lgan qiziqishini ifodalaydi.

O‘z-o‘ziga qiziqish shkalasi bo‘yicha olingan tadqiqot natijalari Samarqand va Qarshi shahri o‘qituvchilarida o‘rtacha ballni tashkil qilmoqda (Samarqand shahri 5,7619 ball, Qarshi shahri 5,6452 ball). Tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, o‘qituvchilar atrofidagi odamlar uchun ham, o‘zlari uchun ham ma’lum darajada qiziqarli hisoblanar ekan, bu holat ularning o‘zlarini hissiyotlarini tushunishga, xatti-harakatlarini baholashga va shaxsiy rivojlanishiga harakat qilishlarida namoyon bo‘lar ekan, shuningdek, ular o‘z shaxsiy xususiyatlari va ish faoliyatlaridan qoniqmaslik hissini tuyar ekanlar, bu holat ularni o‘z kamchiliklari ustida ishlashga va o‘zlarini rivojlantirishga turtki berar ekan, buni tadqiqot natijalarida ko‘rish mumkin.

12. O‘zini tushunish shkalasi. O‘zini tushunish shkalasi shaxsning ichki dunyosi, fikrlashi, ehtiyoji, o‘zini anglashi va to‘g‘ri baholashini bildiradigan holat hisoblanadi.

O‘zini tushunish shkalasi bo‘yicha tadqiqot natijalari Samarqand va Qarshi shahri o‘qituvchilari natijalari o‘rtasida tafovut aniqlanmadi, lekin ularning ko‘rsatkichlari ahamiyatli darajada o‘rtacha ballni tashkil qilmoqda (Samarqand shahri -4,6994 ball, Qarshi shahri -5,9677 ball; $t=-2,991$; $r\leq,004$). O‘tkazilgan tadqiqot natijalariga asoslangan holda aytish joizki, o‘qituvchilar o‘zini tushunishda har doim ham o‘zlaridan to‘liq qoniqmas ekanlar, o‘zlarini ba’zi xususiyatlari, o‘z xarakterini kuchli va zaif tomonlarini tushunishda, qaror qabul qilishda ikkalanish holatlarini boshdan kechirar ekan, ba’zan o‘z xoxish-istaklarini anglashda qiyinchilikka duch kelar ekanlar. Ular o‘zlarini tushunish uchun o‘zlariga nisbatan ijobiy munosabat taktikasiga ko‘proq urg‘u berishlari namoyon bo‘lganini ko‘rish mumkin, bu holat ular bilan o‘tkazilgan suhbat jarayonida ham namoyon bo‘ldi. Yana shuni ham ta’kidlash lozimki, o‘qituvchilarning pedagogik ish faoliyati diagnostikasi metodikasining umumiy natijasi ularning faoliyatini samaradorligini oshirish uchun o‘zlariga ko‘proq ijobiy munosabatda bo‘lishlari, o‘ziga bo‘lgan hurmat, o‘ziga bo‘lgan ishonch hissini, o‘zini boshqarish, o‘z hatti-harakatlarini tahlil qilish va nazorat qilishlariga e’tibor qaratishlarini talab qiladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, o‘tkazilgan tadqiqot natijalari asosida o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatini samarali tashkil qilishda o‘zining “Men”idan rozi yoki norozi bo‘lishi, atrofdagilardan kutilayotgan munosabat, o‘ziga-o‘zi rahbarlik qilish hamda o‘zini tushunish xususiyatlari ahamiyatli tarzda namoyon bo‘lishi aniqlandi. Bu esa o‘qituvchilarning o‘ziga bo‘lgan munosabatini, o‘zini-o‘zi anglashini, o‘z xulq-atvorini nazorat qilishini yuzaga chiqaradi va faoliyatini samarali tashkil qilishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatar ekan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя. — М.: Флинта, 1998.
2. Маркова А.К. Психология труда учителя. — М.: Просвещение, 1993.
3. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. — СПб.: Питер, 1999.
4. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. — М.: Владос, 1996.

5. Столин В.В., Пантеев С.Р. Опросник самоотношения // Практикум по психодиагностике: психодиагностические материалы. — М.: МГУ, 1988.
6. Бодалев А.А., Столин В.В. Общая психодиагностика. — СПб.: Речь, 2000.